

آیت‌الله اعرافی در پیامی به همایش ملی

((اخلاق و تربیت در سیره و معارف رضوی)) تأکید کرد

سیره رضوی منبعی قوی برای ترسیم نظام جامع اخلاقی

همایش ملی «اخلاق و تربیت در سیره و معارف رضوی»، از مجموعه رویدادهای مهم ذیل چهارمین سوگواره علمی فرهنگی امام رضا ^{علیه السلام} با پیام آیت‌الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه کشور و با سخنرانی استاد حسینی قزوینی رئیس موسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر ^{علیه السلام}، حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمنذر حکیم رئیس پژوهشکده الذریعة النبویة، عالم‌زاده نوری معاون تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه، محسن مهاجرنیا عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، مسعود آذربایجانی عضو هیأت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، علی‌راد عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، حسین احمدی عضو هیأت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ^{علیه السلام}، (رسطا عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، رهنمایی عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ^{علیه السلام} و همتی کارشناس پرسمان تربیتی رادیومعارف، ۷ و ۸ شهریور در دو بستر مجازی و حضوری، در ساختمان علمی فرهنگی آستان قدس رضوی در قم برگزار شد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، متن پیام آیت‌الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه کشور به همایش ملی «اخلاق و تربیت در سیره و معارف رضوی» به این شرح است:

بسم‌الله الرحمن الرحیم

در خصوص اخلاق در منطق اسلام و سیره و معارف رضوی، مباحثی را طی چند محور اشاره می‌کنیم.

محور اول: اخلاق در منطق اسلام و ائمه ^{علیهم السلام} و طبعاً در نگاه بلند رضوی، از ویژگی و خصایصی برخوردار است که برخی از مهم‌ترین آنها بدین ترتیب مورد اشاره قرار می‌گیرد:

● ۱. آنکه در نگاه حکمی و فلسفی اسلام در قرانت عدلیه و به‌ویژه امامیه، اصول اخلاقی و فضائل و زرائل روحی و قواعد ارزشی، از اصالت و پایگاه عقلی برخوردار است. در این نگاه، قواعد پایه اخلاقی ثابت و به‌صورت فرافرهنگی، فرامذهبی و فرادینی در اندیشه بشری وجود دارد. رویکرد اشعری و رویکرد عدم اصالت و ثبات در قواعد پایه اخلاقی نفی می‌شود.

اصول پایه و ثابت اخلاقی داریم که تابع اراده، عواطف، گرایش‌ها و عوامل دیگر نیست؛ بلکه از ذاتیت، اصالت و ثبات برخوردار است، از آن روزی که در فلسفه اخلاق اسلامی در این تفسیر و قرانت، ما به اصول ثابت و قواعد پایه ماندگار ازلّی و ابدی در فضیلت‌ها، رذیلت‌ها، ارزش‌ها و ضد ارزش‌های اخلاقی برخوردار هستیم.

● ۲. ضمن آنکه ما در اخلاق به اصول ثابت و قواعد بنیادی معتقدیم، به نوعی انعطاف در یک مدار مشخص نیز اذعان داریم و با تأکید بر اینکه قواعد پایه منضبط ثابت بدون تغییر داریم، شرایط و احوالی هم می‌تواند، موجب تأثیراتی دارد؛ ضمن آنکه اخلاق و اصول ثابت اخلاقی به‌عنوان قواعد عقلی از منابع فقه و گزاره‌های فقهی در حوزه اخلاق به‌شمار می‌آید؛ در همین حال عرصه و دایره‌ای که دین می‌گشاید، می‌تواند بر حوزه اخلاق تأثیرگذار باشد.

● ۵. آنکه در باب اخلاق از یک سو، ما وقتی که به سنت و سیره امامان معصوم ^{علیهم السلام} و از جمله امام رضا ^{علیه السلام} نگاه کنیم، می‌بینیم قواعد و اصول اخلاقی دو تجلی در سنت و زندگی و زیست پیشوایان معصوم ^{علیهم السلام} دارد. نخست آنکه قواعد و الگویی اخلاق اسلامی در سخنان، بیانات و گفتارهای آنها تبیین شده و نظام اخلاق اسلامی، باید برآمده از این سخنان و گفتارهایی باشد که در کلام

آیت‌الله اعرافی در جلسه شورای مدیران مدارس علمیه قم

فصل جدیدی در روابط حوزه با ادیان مختلف گشوده شده است

پژوهش، تهذیب و... با حفظ هویت حوزوی برای کمک به رشد علمی، گروه‌های آموزشی و ارتقای طلاب فعالیت داشته باشند.

وی ادامه داد: طرح دیگر، موضوع محققین حوزوی است که بدون عضویت علمی در نهادی، به‌همان سبک سنتی حوزه مثل اساتید مورد حمایت قرار بگیرند و این مهم نیز، در طرح

هدفمندی لحاظ خواهد شد تا پژوهش‌ها تحت نظر حدود بیست مرکز و مؤسسه مورد تأیید حوزه علمیه قم، مثل: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ^{علیه السلام}، دانشگاه باقرالعلوم ^{علیه السلام} و... بیایند که این در حقیقت احیای سنت حوزوی پژوهش است تا فضلا و طلاب بتوانند، به‌راحتی به تولید علم بپردازند و موجب باز شدن آفاق جدیدی شوند.

آیت‌الله اعرافی با تأکید بر برگزاری آزاد برخی از دروس پایه‌های پنجم و ششم و توجه ویژه به برگزاری دروس در حرم مطهر و فیضیه، ابراز کرد:

خود نشان می‌دهد.

این حداقل پنج ویژگی در مباحث اخلاق اسلامی است که در محور اول مورد اشاره قرار گرفت.

محور دوم: در باب شخصیت امام رضا ^{علیه السلام} نکاتی را اشاره می‌کنم. زندگی امام رضا ^{علیه السلام} را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد. در دوره امامت، یک بخش مقدماتی قبل از دوره امامت است که الآن به آن کاری نداریم. در دوره امامت دو بخش اصلی دارد؛ یک بخش، قبل از هجرت ایشان به خراسان و مرو که سال‌ها به‌طول انجامید و یک بخش هم، یکی دو سالی است که ایشان به اجبار به مرو فراخوانده شدند و در آنجا اقامت داشتند که منتهی به شهادت آن حضرت شد.

زندگی امام رضا ^{علیه السلام} در دو بخش و به‌ویژه در این بخش دوم، از مراحل بی‌مانند و بسیار متمایز ادوار زندگی ائمه ^{علیهم السلام} به‌شمار می‌آید و تقریباً می‌توان گفت که این یکی دو سال پایان عمر شریف امام رضا ^{علیه السلام} یک مقطع کاملاً بی‌نظیری است که قبل و بعد از آن در تاریخ ائمه ^{علیهم السلام} مانند و نظیری ندارد. مهم‌ترین نکته‌ای که در این دوره بود، آن است که امام ^{علیه السلام} در این دوره، در مقابل یک سیاست پیچیده بسیار چندلایه و مرموزانه مأمون قرار گرفت که این سیاست، مبنی بر این بود که امامت و ولایت در خلافت عباسی هضم و ذوب شود و افکار عمومی قانع شود که تمایزی میان این دو خط وجود ندارد. لاقلاً در این دوره، این دو خط به یک نقطه وحدت و اشتراک رسیدند و به این ترتیب، یک سیاست بسیار پیچیده، رویاروی امام ^{علیه السلام} قرار گرفت که سابقه و لاحقه نداشت. همان‌طور که مقطعی مثل عاشورا به هیچ‌وجه نه قبل و نه بعد از آن دوره ما، نظیری برای آن نمی‌بینیم، برای این مقطع نیز نظیری وجود ندارد.

در برابر این سیاست پیچیده، یک راهبرد بسیار هوشمندانه‌ای با عنایات الهی توسط امام ^{علیه السلام} اتخاذ شد که این تهدید باید به فرصتی نو و جدید مبدل شود که حقیقتاً چنین شد. یعنی امام ^{علیه السلام} ضمن اینکه آن سیاست را خنثی کردند و به هیچ نحو اجازه ندادند که در اذهان جامعه آن روز و پس از آن، یگانگی این دو خط تثبیت شود و کسانی گمان برند که اینجا یک دعوای ظاهری بوده است و به یک نقطه رسید؛ نه، امام در امتداد خط ولایت و امامت الهی و اصول و قواعد آن تأکید کردند و علی‌رغم ولایت‌عهدی تحبیلی و همه آنچه را که می‌دانیم، اتفاق افتاد. امام ^{علیه السلام} در ذهن و ضمیر جامعه تمایز این دو خط و حقانیت آن مسیر امامت و ولایت را پاسداری کردند.

امام ^{علیه السلام} در زندگی خودشان در چند میدان

می‌بایست نقش آفرینی کنند:

● میدان نخست، میدان سیاسی و در برابر این سیاست پیچیده مأمون بود که امام هم، آن سیاست را خنثی کردند و هم اینکه آن را تبدیل کردند به یک فرصتی برای بسط پیام و انتشار ولایت و گسترش شعاع اندیشه ولایی و نظام ولایی در خراسان بزرگ آن زمان و در آفاقی وسیع‌تر از ادوار پیشین از زندگی ائمه اطهار ^{علیهم السلام}.

● میدان دوم، میدان تعامل با جهان غیراسلام و با غیرمسلمانان و ادیان گوناگون خارج از اسلام بود. با توجه به آن گستره جدیدی که در روابط میان عالم اسلام و جهان غیراسلام باز شده بود، ما نیازمند یک تعامل هوشمندانه و حکیمانه بودیم که امام ^{علیه السلام} از پرچمداران تعامل و داد و ستد فکری و صیانت از اندیشه اسلامی در برابر افکار وارداتی و اندیشه‌های دیگر بود.

● میدان سوم، میدان تعامل با فرق و مذاهب درون اسلامی بود که اینجا هم، در معرکه‌ای که در حوزه‌های کلامی، فقهی، حدیثی، تفسیری، اجتماعی و تاریخی میان مذاهب و فرق اسلامی بود، امام ^{علیه السلام} می‌بایست داوری حکیمانه انجام دهد؛ دفاع منطقی از نظام فکری اسلام ناب و معارف اهل بیت ^{علیهم السلام}.

● میدان چهارم، میدان تعامل با منحرفان درونی جامعه شیعی بود. از جمله واقفیه و جریانات انحرافی که وجود داشت و همین‌طور برخی از علویانی که در مسیر امامت نبودند.

این هم یک تحلیل جامع از میدان‌های نقش آفرینی امام رضا ^{علیه السلام} بود که ملاحظه کردید.

محور سوم: اخلاق امام رضا ^{علیه السلام} که در سخن و بیانات و رفتار ایشان مجسم و مجسد شده است و لایه‌ها و زوایای متعددی دارد. از جمله آنکه اخلاق امام در برخورد با توده‌های مردم یک اخلاق جذاب نبوی و دلریا و بسیار جذاب بود.

گزارش‌هایی که از رفتارهای اخلاقی امام در سفرشان از مدینه به مرو در کتاب‌های روایی ما نقل شده است، نشان از یک سبک رفتار اخلاقی با توده‌های مردم و جامعه اسلامی است که در آن تواضع، فروتنی، ایثار، مهربانی، گفت‌وگوی دوستانه و شفقت موح می‌زند. از رفتارهای بسیار جزئی تا رفتارهای مهم و بزرگی که امام ^{علیه السلام} در تعامل با دیگران داشتند. امام ^{علیه السلام} در طول این سفر و در دوره اقامت‌شان در مرو، از یک جاذبه اخلاقی بسیار قوی برخوردار شدند. این امر، محصول رعایت نکات و دقایق اخلاقی ریزی بود که در عمل امام مجسم بود و جامعه در چهره و آییننه رفتار ایشان، خلق نبوی و «وانک لعلی خلق عظیم» را مشاهده می‌کرد؛ از رفاقت، تعامل، رفق، مدارا، دوستی، مهربانی و معاشرت نیکو با توده‌های مردم و عموم جامعه. این یک جلوه‌ای است که می‌توان، نمونه‌های از آن را در کتاب عبون الاخیارالرضا ^{علیه السلام} و سایر منابع ملاحظه کرد.

نکته دیگر در اینجا آن است که امام در آن مواجهه‌هایی که با معاندان و رقیبان داشتند، با اینکه مرز را حفظ می‌کردند و از پایه‌های اخلاقی و مرزهای اعتقادی صیانت می‌کردند، اما در آنجا هم، ما شاهد یک اخلاق اسلامی، انسانی و الهی بسیار جذاب هستیم.

البته در اسلام، «اشداء علی الکفار و رحماء بینهم» در کنار هم است. اصل رحمت و مهربانی، اصل عام و شاملی است؛ اما در مواردی هم، آن خشم و برخورد قاطع، جزو اصول اخلاقی به‌شمار می‌آید که آن نیز برای هدایت جامعه و معانعت از رواج باطل ضرورت دارد و در عین حال، حتی در برخورد با دشمن، رقیب و معاند هم، ما شاهد رعایت اصول و قواعد اخلاقی هستیم. بنابراین اخلاق امام رضا ^{علیه السلام}، هم در قلمروی روابط عام اجتماعی، یک اخلاق بسیار نیکو و پسندیده بود و افزون برآن، این اخلاق در قلمروی روابط ویژه با رقیبان و معاندان هم جلوه‌گری‌های جذابی داشته که قابل بهره‌برداری است. در هر صورت در زندگی امام رضا ^{علیه السلام} مانند سایر معصومین ^{علیهم السلام}، شاهد تابلوهای زیبا و صحنه‌های دلریا و نقطه‌های جذاب در رعایت اصول اخراقی هستیم و از خداوند می‌خواهیم که همه ما را در این مسیر استوار بدارد و پیرو این الگوها و راهبران اخلاقی و الهی قرار دهد.

اخبری که بنده به‌عنوان مدیر حوزه‌های علمیه انجام دادم، فصل جدیدی در روابط ما با ادیان مختلف بود و اگر فرصتی بود، بیان می‌کردم که به دنبال سفر به روسیه، عراق، اروپا و سایر کشورها چه اتفاقات بزرگ و دستاوردهایی برای حوزه علمیه قم به دست آمد.

آیت‌الله اعرافی بر لزوم آشنایی طلاب با تاریخ، بیان کرد: طلبه‌ها می‌بایست با تاریخ حوزه‌های علمیه، انقلاب اسلامی و غرب، با روحیه‌ای نقادی به‌خصوص در سال‌های پایانی آشنایی داشته باشند.

حجت‌الاسلام شفیعی، رئیس شورای مدیران مدارس حوزه علمیه قم نیز در ابتدای جلسه، به بیان گزارشی از عملکرد و فعالیت‌های این شورا پرداخت و گفت: ما به‌صورت جدی از آذرماه سال گذشته، بحث پذیرش را در جلسات شورا مطرح کرده و آن را به فراگاهی تبدیل کردیم که حدود ۳۲ جلسه به‌همین منظور برگزار شد.

وی ادامه داد: ضمن شناسایی ظرفیت‌های بسیار خوبی، طی چند جلسه با برنامه‌ها و رصدی که صورت دادیم، توانستیم ضمن حرکت به سمت جذب کمتی، بحث جذب کیفی را نیز در نظر داشته باشیم.

حجت‌الاسلام شفیعی، با اشاره به اینکه قم ام‌القرای حوزه‌های علمیه است، بیان کرد: ما بایستی در بحث معنویت حوزه‌ها یک گام جدی برداریم تا طلبه‌ها را با امور معنوی و وظایف دینی که برعهده دارند بیشتر آشنا کنیم و با انجام این حرکت امیدواریم که بتوانیم، در راستای آموزش و تربیت به‌طور قوی‌تر حرکت کنیم.

حجت‌الاسلام زادهحسینی مدیر مدرسه علمیه حقانی هم، با اشاره به جلسات این شورا، گفت: راه‌نمایی می‌خواستیم، نمایندگانی حضور می‌یافتند که جلسات خوبی بود و درآن، نکاتی را بیان می‌کردند که باعث می‌شد، دغدغه‌ها، نیازان شود و بتوانیم در فضای این جلسات، بسیاری از نکات لازم را سریع‌تری پیگیری کنیم.

حجت‌الاسلام قنوتی مدیر مدرسه علمیه معصومیه نیز در این جلسه، به حل بیست مورد از مشکلات در آیین‌نامه طلاب اشاره کرد و گفت: این اتفاق بزرگی بود که در آیین‌نامه و مقررات صورت گرفت؛ اما هنوز بایستی در این زمینه کارهای جدی‌تری رقم بخورد.

وی ادامه داد: مسئله معیشت، هنوز دغدغه جدی طلاب و اساتید است؛ بایستی تدابیر ویژه‌ای نسبت به معیشت طلاب صورت بپذیرد. عضو شورای مدیران مدارس با تأکید بر اهمیت تبیین دستاوردهای حوزه علمیه، ابراز کرد: یک نگاهی نسبت به جایگاه و مکانت حوزه‌های علمیه در نظام، جامعه و انقلاب اسلامی در حال شکل گرفتن است که حقیقتاً در محافل نخبگانی، نهادها و مجموعه‌های کشور دنبال می‌شود که آن، ظرفیت غنی و قابل تکمیل در حال شکل‌گیری است.

وی ادامه داد: ما در شورای مدیران، گزارشاتی از فعالیت‌ها در طرح بیمه، هدف‌مندی، تکریم اساتید و... دریافت می‌کنیم که تا حدودی وضعیت بهتر شده است؛ اما بایستی توجه داشته باشیم که شهرستان‌ها نیز، از این وضعیت مطلوب بهره‌مند باشند.

حجت‌الاسلام والمسلمین حسین رفیعی، معاون امور طلاب و دانش‌آموختگان حوزه‌های علمیه نیز در این جلسه با بیان ایجاد تغییرات و تحولات فراوان در حوزه‌های علمیه گفت: بایستی جایگاه حوزه علمیه قم تقویت و موانعی که در مسیر رشد آن قرار دارد، از میان برداشته شود؛ همچنین لازم است، وضعیت فعالیت‌های تبلیغی در مدارس نیز مورد توجه قرار بگیرد.

وی افزود: توقع این است که مسئولان، گاهی در مصوبات و تصمیم‌گیریهایی که می‌خواهند داشته باشند، از مدیران به‌خصوص شورا نظرخواهی و این نظرات را هم اعمال کنند؛ چون اینها می‌تواند در کار سطح یک تأثیر داشته باشد.

گزارش: جلال خسروی